

Õiguskantsler

Peadirektor Margus Viher
Patendiamet
patendiamet@epa.ee

Teie nr

Meie 26.04.2015 nr 7-4/150471/1501816

Soovitus

Isikuandmete jätkuv avalikustamine Patendiameti väljaannetes

Lugupeetud härra peadirektor

Eesti Patendiameti ametlikus (elektroonilises) väljaandes „Eesti Tööstusdisainilahenduste Leht“ elukohaandmete interneti otsimootoritele (isiku nime kaudu otsides) kättesaadaval viisil avalikustamisega seoses esitatud avaldusest¹ alguse saanud menetluse pinnalt esitas õiguskantsler 20.01.2015 justiitsministrile märgukirja, milles tõstatas elukohaandmete intellektuaalomandi kaitsega seotud avalikustamise küsimuse. Õiguskantsler asus seisukohale, et isegi kui muud isikuandmete töötlemistoimingud võivad olla tuletatavad tööstusdisaini kaitse seadusest, siis isiku elukoha aadressi avalikkusele teatavaks tegemine on sedavõrd intensiivne isiku eraelu ja informatsioonilise enesemääramis(põhi)õiguse riive – iseäranis juhul, kui avalikustatud teave on interneti otsimootoritele kättesaadav isiku nime kaudu otsides (ning iseäranis nende isikute puhul, kelle põhitegevusala ei ole seotud intellektuaalomandiga) –, et see peab tulenema selgelt seadusest.

Justiitsminister nõustus 20.02.2015 vastuses õiguskantsleri märgukirjale väljatoodud probleemiga ning lubas sellest aspektist läbi vaadata nii tööstusdisaini kaitse seaduse kui ka tööstusdisainilahenduse määruse probleemsed sätted ning valmistada ette vajalikud õigusaktide muudatused. Samuti tunnustas minister Patendiameti poolt avaldaja elukohaandmete kinnikatmist ning kinnitas, et palub Patendiametil seda praktikat jätkata kuni vastavate õigusaktide muutmiseni.

1. Esmalt osutan, et sama avaldaja elukoha-andmed on leitavad ka praegu ühes teises Patendiameti (elektroonilises) väljaandes ja tulevad välja avaldaja nimega interneti otsimootorite kaudu otsides.² **Palun vähemalt elukohaandmed ka siin kinni katta** (vajadusel koostöös RIK-iga).

¹ Avaldaja nime ei ole käesolevas märgukirjas esitatud, et vältida märgukirjale juurdepääsupiirangu kehtestamist.

² Lingil:

http://www.google.ee/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=3&ved=0CCwQFjAC&url=http%3A%2F%2Fmwx.nlib.ee%2Fet%2Fdownload%2F1169&ei=D_EkVdDmEoWYsgGL_IGoCw&usg=AFQjCNHA3YU7Ea1fGeY_QqYauSB-5LzLA&sig2=dKHAoPbwb_DZOTssgl_pUQ&bvm=bv.90237346.d.bGg

2. Lisaks pöördus sama avaldaja uuesti õiguskantsleri poole ja tõstas küsimuse, miks üldse jätkuvalt avalikustada tema patenditaotlust³ – s.t miks peaks olema nähtav see, et vastava patenditaotluse on esitanud tema, kui samas patent ei kehti. Sama küsimus tõusetub minu hinnangul ka avaldaja andmete jätkuva avalikustamisega seoses tööstusdisainilahenduse registreerimisteates.⁴

3. Õiguskantsleri seaduse § 19 lg 1 kohaselt on igaühel õigus pöörduda oma õiguste kaitseks õiguskantsleri poole taotlusega kontrollida, kas riigiasutus järgib põhiõiguste ja -vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava. Füüsilise isiku andmete avalikustamine internetis riivab isiku õigust informatsioonilisele enesemääramisele (põhiseaduse § 19 lg 1 ja § 26). Seetõttu otsustasin avalduse menetlusse võtta ja kontrollida, kas avaldaja andmete jätkuv avalikustamine Patendiameti poolt on kooskõlas põhiõiguste ja -vabaduste tagamise põhimõttega.

4. Esmalt kinnitan veelkord, et mõistan Patendiameti püüdlust muuta tööstusomandi esemeid puudutavad andmed võimalikult hästi avalikkusele ligipääsetavaks, sh interneti otsingumootorite kaudu (üldiselt tuleb seda toetada). Samas tuleb avalikustamise vajadust tasakaalustada isiku põhiõiguste riivega.

5. Märgin, et erinevalt isiku elukoha aadressi avalikustamisest (iseäranis isiku nime kaudu otsides interneti otsimootoritele kättesaadavalt) ei kujuta isiku nime avalikustamine konkreetse intellektuaalomandi kaitsega seoses endast kuigi intensiivset põhiõiguste riivet (seetõttu ei pruugi siin kehtida ka varasemalt elukohaandmete avalikustamise puhul tehtud lõppjärelendus – teisisõnu, kuna riive ei ole siin kuigi intensiivne, siis võib vajadus isikuandmete avalikustamiseks ka riivet piisaval määral õigustada). Samas ei saa mööda vaadata asjaolust, et informatsioonilise enesemääramisõiguse riive ikkagi esineb ning põhimõtteliselt kehtib seega sama, mis elukohaandmete avalikustamise puhul – selleks peab olema seaduslik alus, legitiimne eesmärk ning riive peab olema proportsionaalne (s.t isikuandmete avalikustamise eesmärgi saavutamise vajadus peab üles kaaluma riive intensiivsuse).

6. Nagu märgib ka avaldaja, ei pruugi isik teatud aja möödudes enam soovida enda isiku seostamist kunagi kehtinud patendi või tööstusdisainilahendusega (ega laiemalt vastava tegevusvaldkonnaga). Kui isikuandmete avalikustamiseks pole samas ülekaalukat eesmärki/vajadust, tuleks selle sooviga ka arvestada⁵ – osutan siinkohal ühtlasi isikuandmete kaitse seaduse (IKS) § 6 punktist 3 tulenevale minimaalsuse põhimõttele ja IKS § 11 lõikele 3, mille kohaselt andmesubjektil on õigus igal ajal nõuda isikuandmete avalikustajalt isikuandmete avalikustamise lõpetamist, välja arvatud juhul, kui avalikustamine toimub seaduse alusel (või kooskõlas sama paragrahvi lõikega 2)⁶ ja andmete jätkuv avalikustamine ei kahjusta ülemääraselt andmesubjekti õigusi (kusjuures isikuandmete avalikustajalt ei saa nõuda avalikustamise lõpetamist selliste andmekandjate suhtes, mille üle andmete avalikustajal puudub nõude esitamise ajal kontroll), ning lõikele 4, mille kohaselt andmesubjektil on õigus igal ajal nõuda avalikustatud isikuandmete töötlejalt isikuandmete töötlemise lõpetamist, kui seadus ei sätesta teisiti ja see on tehniliselt võimalik ega too kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi.

³ Lingil http://www.epa.ee/sites/www.epa.ee/files/elfinder/dokumentid/patendileht2007_03.pdf.

⁴ Vt allmärkus nr 2.

⁵ Vt ka EK 13.05.2014 otsus asjas nr C-131/12 Google Spain v AEPD and Mario Costeja Gonzalez.

⁶ Sulgudes toodud, sest ei puutu antud juhul asjasse.

7. Vastuses (13.06.2014 nr 1-9/14-237) minu teabe nõudmisele selgitas Patendiamet, et avaldaja patenditaotluse menetlus on jäänud pooleli ja tööstusdisainilahenduse õiguskaitse on lõppenud. Sellest tõusetub küsimus, millist eesmärki teenib avaldaja nime jätkuv avalikustamine vastavate tööstusomandi esemetega seoses.

8. Antud juhul toimub isiku nime avalikustamine tööstusomandi esemetega seoses kahelt lähtekohalt – ta on samaaegselt nii autor kui ka taotleja (hilisem omanik). Analüüsin neid järgnevalt eraldi.

9. Tööstusdisaini kaitse seaduse (TDKS) § 13 sätestab tööstusdisainilahenduse **autori** õigused. Lg 1 p 2 kohaselt on autori isiklikuks mittevaraliseks õiguseks mh õigus keelata enda kui autori nime avalikustamine. TDKS § 21 lg 1 p 10 sätestab, et tööstusdisainilahenduse registreerimise avalduses peab sisalduma autori ees- ja perekonnanime ning elukoha aadressi avalikustamise keeld, kui autor seda nõuab. Samas ei sisalda TDKS otsesõnu regulatsiooni, mis välistaks sisult samasuguse keelu esitamist väljaspool registreerimisavaldust (sealjuures juhul, kui see toimub pärast registreeringu andmete kande teate avaldamist).⁷ Lisan, et seda ei välista iseenesest ka tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse (TÕAS) § 10 lg 1 (kirje ja registritoimiku avalikkus iseenesest ei välista interneti otsimootoritele kättesaadaval viisil avalikustatud andmete seast autori nime hilisemat kõrvaldamist⁸).

10. Justiitsministri 03.01.2012 määruse nr 27 „Tööstusdisainilahenduse määrus“ sisaldab § 24, mis sätestab:

„(1) Autor, kes ei soovi oma ees- ja perekonnanime ning elukoha aadressi avalikustada, esitab avalduses andmete avalikustamise keelunõude, kinnitades seda nõuet oma allkirjaga.

(2) Kui avaldusele ei ole võimalik autori allkirja võtta, võib registreerimistaotlusele lisada eraldi dokumendi, mis sisaldab autori andmete avalikustamise keelunõuet ning on tema allkirjaga kinnitatud.

(3) Autori andmete avalikustamise keelunõude võib esitada ka hiljem, kuid vähemalt üks kuu enne registreeringu andmete kande teate avaldamist.“ Lõikest 3 tuleneb seega, et autor ei saa esitada keelunõuet pärast seda, kui registreeringu andmete kande teate avaldamiseni on jäänud vähem kui kuu aega (ja kindlasti mitte enam peale selle avaldamist).

11. Analoogiline on olukord patendi autori puhul vastavalt patendiseaduse (PatS) § 13 lg 7 punktile 2 ja § 19 lg 1 punktile 1 (selle erinevusega, et taotlus ei pea selle seaduse kohaselt otsesõnu sisaldama ees- ja perekonnanime ning elukoha aadressi avalikustamise keeldu, kui autor seda nõuab⁹) ja justiitsministri 03.01.2012 määruse nr 2 „Patenditaotluse sisu- ja vorminõuded ning Patendiametile esitamise kord“ (patendimäärus) § 15 lõikele 4.

⁷ Nt RKÜKo 22.02.2005, nr [3-2-1-73-04](#), p 36: "Samuti tuleks eelistada tõlgendust, millega oleks tagatud erinevate põhiseaduslike väärtuste kõige suurem kaitse." Põhiõigust riivava normi puhul tuleb seega eelistada tõlgendust, mis võimalikult vähe riivab põhiõigusi. Isiku õiguste kaitse suhtes põhjendamatult kitsendav oleks seega mh ka tõlgendus, mille kohaselt TDKS § 21 lg 1 punktist 10 tulenev nõue esitada autori nime avalikustamise keeld (kui autor seda nõuab) avalduses välistaks täielikult nime avalikustamise keelu esitamist väljaspool seda, sealhulgas peale registreeringu andmete kande teate avaldamist (pigem tuleks seda tõlgendada nii, et see viitab võimalusele esitada see avaldus juba registreerimisavalduses, et autori nime avalikustamist üldse ei toimuks).

⁸ Andmete avalikkust on võimalik tagada erineval moel – selleks ei pea tingimata andmeid interneti otsimootoritele isiku nime kaudu otsides kättesaadavaks tegema.

⁹ Erinevalt TDKS-ist ei näe PatS taotluse sisu reguleeriv säte (§ 19) sõnaselgelt ette ka autori *aadressi* esitamist, kuid tulenevalt PatS § 33 lg 5 punktist 5 (registreeringu andmeteks on ka leiutise autori aadress) võib järeldada, et seadus siiski võimaldab kehtestada määrusega taotluses autori aadressi esitamise nõude.

12. Olen seisukohal, et kuna kummastki *seadusest* (ega ka mitte isikuandmete kaitse seadusest) ei tulene piiravat tähtaega autori nime avalikustamise keelu esitamisele, siis tekib küsimus, kas tööstusdisainilahenduse määruse § 24 lg 3 ning patendimääruse § 15 lg 4 vastavad seadustele (ja seega ka põhiseadusele).¹⁰ Samas on oletatav vastuolu ilmselt ületatav tõlgendamise teel, kui käsitleda IKS § 11 lõikeid 3 ja 4 erisätetena nende määruste sätete suhtes (*lex specialis derogat legi generali*).¹¹

13. Sellise tähtajalise piirangu materiaalse põhiseaduspärasuse osas märgin, et kui põhimõtteliselt võib autor enda nime avalikustamise keelata enne avalduse/taotluse avalikustamist, siis minu hinnangul puudub *sisuline* põhjendus väita, et autor ei peaks saama keelata selle avalikustamist pärast avalduse/taotluse avalikustamist. Siin ei saa argumendiks olla ka Patendiameti 13.06.2014 vastuse seisukoht, et autori nime avalikustamine on vajalik autorsuse vaidlustamiseks – kui see on võimalik juhul, kui juba alguses autor oma nime avalikustamise keelas (ja seda ei avalikustatudki), siis peab see olema loogiliselt võimalik ka juhul, kui autori andmete avalikustamine on lõpetatud hiljem. Sellega seoses märgin, et pean Patendiameti vastust vastuoluliseks – selles on esmalt leitud, et: „[...] on autori aegumatu õigus esitada kohtusse hagi oma mittevaraliste õiguste kaitseks. Sellest tulenevalt ei saa pidada õigeks seisukohta, et pärast õiguskaitse lõppemist või, kui patenditaotlus avaldati, kuid patenti välja ei antud, võib kustutada registrist autori nime.“ ja seejärel: „Sellest tuleneb seadustes ka see, et autori vaidlustamise korral esitatakse hagi taotleja/omaniku vastu. Peale muu tagab see norm selle, et kui autor keelab oma nime avaldamise, on siiski võimalik autorsust vaidlustada.“ Kui õigeks tuleb pidada viimast, siis võib ka hiljem lõpetada autori nime avalikustamise (ja seega on vale esimese tsitaadi järeldus).

14. Minu hinnangul ei välista autori nime avalikustamise hilisemat keelamist ka ükski rahvusvaheline leping.¹² Sellega seoses märgin, et minu andmetel ei ole konkreetse avaldaja avaldus/taotlus (ei patendi ega tööstusdisainilahenduse osas) esitatud *rahvusvaheliseks* registreerimiseks (ega ole ka rahvusvaheliselt registreeritud). Kuna minu hinnangul ei kohaldu viidatud rahvusvahelised lepingud riigisisisel registreerimisel (need reguleerivad tööstusomandi *rahvusvahelist* registreerimist), siis ei pea nendest ka antud juhul lähtuma.

15. Ainukese *menetlusliku* põhjendusena tõi Patendiamet 13.06.2014 vastuses avalikustamise lõpetamise takistusena välja asjaolu, et autori andmed on juba edastatud rahvusvahelistesse andmebaasidesse. Olen põhimõtteliselt nõus, et avalikustamise lõpetamisega kaasneb täiendav halduskoormus kõigepealt Patendiametile (ja seejärel potentsiaalselt ka rahvusvaheliste andmebaaside pidajatele), kuid kahtlen, kas see saab olla ülemääraselt suur (Patendiameti poolt rahvusvaheliste andmebaaside teavitamine autori soovist lõpetada tema nime avalikustamine saab toimuda samal viisil nagu esialgu andmed edastati). Loomulikult ei saa patenditaotluse avalikustamisele järgnenud autori nõudmisest lähtuvalt üldjuhul lõpetada teabe avalikustamist

¹⁰ Ei või anda määrust, mis on seadusega vastuolus (PS § 3 lg 1, haldusmenetluse seaduse § 89 lg 1; RKPJKo 14.06.2011, [3-4-1-13-11](#), p 35; RKPJKo 17.03.1999, [3-4-1-1-99](#), p 14).

¹¹ Arvestan siinkohal ka põhiõiguse suhtes soodsama tõlgenduse nõudega (vt allmärkus nr 7). Sellisel juhul tõusetub aga teisalt õigusselguse küsimus. Kaalun selles küsimuses justiitsministri poole pöördumist.

¹² Näiteks [patendikoostöölepingu](#) (RT II 1994, 6, 21) art 4 lg 2 p (v) kohaselt sisaldab avaldus leiutaja nime ja muud ettenähtud andmed leiutaja kohta, *kui* vähemalt ühe märgitud riigi rahvuslik seadus nõuab, et need andmed peavad olema ära näidatud rahvusliku taotluse esitamisel (vastasel korral võib nimetatud andmed esitada kas avalduses või eraldi kirjas, mis on adresseeritud igale märgitud ametile, mille rahvuslik seadus nõuab nimetatud tingimuste täitmist, kuid lubab seda teha pärast rahvusliku taotluse esitamist). See tähendab, et patendikoostööleping iseenesest ei kohusta riiki riigisiseses õiguses *rahvuslikus* taotluses autori andmeid nõudma (ja hiljem avalikustama).

paber kandjal väljaande puhul¹³ – küll aga on nime avalikustamine tagasivõetav elektroonilistes andmebaasides ning elektrooniliste väljaannete puhul vähemalt sellisel viisil, et andmed ei tule enam välja interneti otsimootoriga autori nime kaudu otsides. Ühtlasi leian, et see argument ei saa olla takistuseks antud juhul avaldaja kui autori isikuandmete avalikustamise lõpetamisest keeldumisele, kuna tegemist ei olnud rahvusvahelise registreeringu menetlusega (vt p 14).¹⁴

16. Eeltoodust tulenevalt leian, et konkreetse avaldaja kui autori nime katmine (analoogiliselt varasemalt aadressi katmisega) peaks toimuma IKS § 11 lõigete 3 ja 4 alusel, kui seda samal ajal ei välista asjaolu, et konkreetne avaldaja on ühtlasi taotleja (hilisem omanik). Analüüsin seda alljärgnevalt.

17. Erinevalt autorist ei võimalda ei patendiseadus ega tööstusdisaini kaitse seadus keelata **taotlejal/omanikul** oma nime avalikustamine. See ei tähenda siiski nagu peaks füüsilise isiku nimi seoses tööstusomandi esemega jäämahi avalikustatuks *interneti otsimootoritele (isiku nime järgi otsides) kättesaadaval* viisil. Ka siin tuleb isikuandmete avalikustamise vajadust ja sellega teiselt poolt kaasnevat informatsioonilise enesemääramisõiguse riivet tasakaalustada – sealjuures võib tulemus olla ajas muutuv.¹⁵

18. Võib ilmselt mõistlikult eeldada, et taotleja/omaniku andmete avalikustamise vajadus on ülekaalukas seni, kuni tööstusomandi esemele laieneb õiguskaitse. Samas osutas õiguskantsler juba Patendiametile 15.05.2014 saadetud märgukirjas, et kolmandate isikute poolt isikuga äri- või õigustoimingute sooritamiseks kontaktivõtmiseks puudub *üldjuhul* vajadus, kui taotluse menetlus on jäänud pooleli või õiguskaitse on lõppenud (nagu ka antud juhul). Ka Patendiamet mõõnis 13.06.2014 vastuses: „*Muidugi ei avaldata TO eseme omaniku andmeid ainuüksi autori vaidlustamise eesmärgil, vaid suurem osa õigustest on seotud ikkagi õiguskaitse majanduslike eesmärkidega. Nende eesmärkide puhul ei ole omaniku andmetel mõne aasta möödudes õiguskaitse lõppemisest tõepoolest suurt tähtsust.*“ Patendiametile 15.05.2014 saadetud märgukirjas osutas õiguskantsler lisaks, et nii või teisiti oleks võimalik kontakti saamiseks pöörduda Patendiameti poole, põhjendades ühtlasi kontakti saamise soovi (ning selle pinnalt oleks Patendiametil iseenesest võimalik isiku käest ka andmete edastamiseks nõusolek küsida). Eeltoodut kokku võttes leian, et minu hinnangul on olukorras, kus kolmandate isikute õiguste kaitse vajaduse tõusetumine on vähetõenäoline (mõistan samas, et see ei ole täielikult välistatud), kaalukam informatsioonilise enesemääramisõiguse kaitse vajadus juhul, kui jätkuvalt avalikustatakse *füüsilise* isiku nime interneti otsimootoritele (isiku nime kaudu otsides) kättesaadaval viisil ning isik on taotlenud isikuandmete avalikustamise lõpetamist. Kolmandate isikute õigused (sh autorsuse vaidlustamisele) tagab sel juhul piisaval määral Patendiameti poole andmete saamiseks pöördumise võimalus.

¹³ Mh võib see olla välistatud tulenevalt IKS § 11 lõikest 3, mille kohaselt isikuandmete avalikustajalt ei saa nõuda avalikustamise lõpetamist selliste andmekandjate suhtes, mille üle andmete avalikustajal puudub nõude esitamise ajal kontroll.

¹⁴ Ilmselt peamiselt seetõttu tulevad avaldaja nime järgi interneti otsingumootoritest otsides seosed tööstusomandi esemetega antud juhul välja ainult Patendiameti ametlike väljaannete kaudu (teisisõnu ei tule need välja teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide asjaomaste asutuste ametlike väljaannete või andmebaaside kaudu ja puudub vajadus neid teavitada).

¹⁵ Andmekaitse Inspektsiooni 04.03.2010 erakorralisest ettekandest Riigikogu põhiseaduskomisjonile: „[...] tõi välja „igaveste“ ametlike teadannete probleemi. Juhtisin tähelepanu, et Riigi Teataja seadus ei anna lahendust, mida teha eesmärgi täitnud teadaannetega. Teadaanded avaldatakse Internetis ja nad on avatud otsingumootoritele (*google, neti.ee* jne). **Ükski teadaande liik ei ole olemuselt selline, et eeldab igavest avaldamist.** Alati on avaldamise aluseks olevas seaduses või määruses avaldamise **eesmärk, mis on ajas mööduv.** Eesmärgi täitnud teabe tähtsajal „guugeldataval“ avaldamisel puudub mõte. **See koormab liigselt andmesubjekte, olles vastuolus isikuandmete töötlemise eesmärgikohasuse ning minimaalsuse põhimõtetega.**“ (rõhutus käesoleva kirja koostajalt)

19. Niisiis soovitan IKS § 11 lõigete 3 ja 4 alusel Patendiametil kaaluda konkreetse avaldaja nime kinnikatismist (analoogiliselt varasemalt aadressi katmisega) kõigis interneti otsimootoritele kättesaadavates Patendiameti väljaannetes nende tööstusomandi esemete puhul, mille menetlus on pooleli jäänud või õiguskaitse lõppenud.

Palun Teil minu märgukirjale vastata 30 päeva jooksul selle kättesaamisest ning selgitada, mida olete märgukirja soovitude (vt ka p 1) täitmiseks teinud või plaanite teha.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Andmekaitse Inspeksioon
Justiitsministeerium